

TÖTÖS DOROTTYA

„MEGSZERETTETNI A SZÉPET.” VÁLOGATÁS MALONYAY DEZSŐ
JUSTH ZSIGMONDNAK ÍRT LEVELEIBŐL

Kulcsszók: levelezés, Párizs, századvég, dekadencia, Malonyay Dezső, Justh Zsigmond.

Az Országos Széchényi Könyvtár Levéltára huszonkilencet őriz Malonyay Dezső Justh Zsigmondnak írt leveleiből. A dokumentumok sorszámozása, vélhetően amiatt, mert Malonyay 3 kivételtől eltekintve évszám nélkül datálja leveleit, nem tükrözi megírásuk sorrendjét. Egyik ilyen kivétel az első, 1889. október 24-én Kolozsváron kelt levél, mely elkülönül attól az egységes korpusztól, melynek darabjait Malonyay Párizsból küldi barátjának és íróársának 1893. november 3. és 1894. augusztus 19. között. A tartalmi elemzés során rekonstruált sorrend egy rendszeres, folytonos és valószínűleg egészében fennmaradt levelezést mutat, melynek azonban párja egyelőre lappang.

A Malonyay és Justh közötti barátság 1893 őszén alakul ki, mélyül el Párizsban, és a levélváltásban folytatódik szinte Justh haláláig. A levelezést Justh két párizsi útja keretezi. Egyre súlyosbodó tüdőbetegsége miatt a téli hónapokat melegebb éghajlatú helyeken tölti, és 1893 októberében szinte egy hónapig, 1894 szeptemberében pedig néhány napig időz Párizsban, mielőtt továbbutazna Cannes-ba, ahol 1894. október 6-án hal meg. Malonyay Dezső 1893 és 1897 között tartózkodik Franciaországban feleségével – az első két évben miniszteri támogatással, mely lehetővé teszi, hogy fenntartsák számára kolozsvári tanári állását (Pausinger 1896: 28), de 1896-ban már komoly anyagi nehézségekről számol be Pekár Gyulának írott levelében (Malonyay 1896c). Ezt követően Malonyay Budapestre költözik családjával (Gellér 2024: 48–49).

A közlésre szánt levelek kiválasztásának egyik szempontja, hogy azokból jól látszik, milyen szemléletformáló erővel bír Malonyay szépirodalmi és szakmai pályáján a Párizs-élmény, melynek egyik „kurátora” az ajánlóleveleket író, határozott véleményeket megfogalmazó Justh Zsigmond. Doktori disszertációjában Dede Franciska már elemezte a levelezés Justhra vonatkozó aspektusait (Dede 2005: 195–197), az alábbi válogatás közlésével Malonyay művészetszemléletének alakulására, befolyásoló tényezőire kívánok rámutatni. A levelezés továbbá számos olyan feltáratlan sajtós forrásra irányítja a figyelmet, melyben Malonyay kevésbé ismert, de a magyar dekadencia szempontjából alapvető regényéről nyilatkozik (l. Tötös [é. n.]), illetve műkritikusi, szépirói munkásságának korai dilemmáit, kérdéseit fogalmazza meg.

Az 1893. december 9-én és december 21-én, valamint az 1894. január 16-án és február 12-én kelt leveleket az eredeti írásmóddal közlöm, semmilyen helyesírási, központosítási hibát, elírást nem javítottam. Malonyay kézírása az ö, ü, ő, ú betűk esetében bizonytalan, gyakran fordul elő, hogy egy vízszintes vonalat húz az ékezetek helyére, vagy hogy megcsúszik a tolla a pontok írásakor. Ilyen esetekben megpróbáltam egyértelmű előzményekhez és tendenciákhoz igazítani az egyes szavak írásmódját. A nehezen olvasható szavak esetében szögletes zárójelbe tett kérdőjellel jelzem a bizonytalan átíratot.

XII/9. Paris

Édes Jó Zsigám,

még egyszer köszönöm az arcképet. Halványzöld rámába tettem s folyton előttünk vagy. Így voltál kép nélkül is. De tudod, hogy ez nagyon bús fotografia ám! Olyan öreg, ráncos a homlokod, hogy szinte szomorít.

Picard ma küldött 3 Marbeau¹ füzetet, holnap postára teszem. Az én példányomat Pekárral² is elolvastatom.

Gányó Julcsáról³ már írtam egy fejezetet, a mint hozzájutok bevégezem. Otthon úgy látszik keménynek találják a falatot, sorra ígérk, hogy majd bele harapnak.

Vendégem volt 5 napig. Egy tudós magyar férfiú, egy egyetemi professzor, Ferenczy,⁴ Hubay Jenő sógora. Otthon nagyon akadémikusnak tartottam, de itt megszerettem. Talán a levegőben is van itt valami, a mi megváltoztatja, kinyitja az embereket. Mikor elment, úgy éreztem, hogy szeretettel gondolok utána.

Nézd, Gyula is egészen másmilyen most, mint a mikor érkezett. Az asszony mániáját, ezt a nála furcsa genezisű satyrizist⁵ leszámítva, egészen bevált, s közel

¹ Eugène Marbeau (1825–1909) francia író, publicista, filantróp és állami tanácsos. Az említett füzetek valószínűleg Justh Zsigmond franciául is megjelent elbeszéléskötetének (*Le Livre de la Pousta*, 1892, magyarul *A pusztá könyve*, 1892) kritikáját tartalmazzák. Justh egy Czóbel Minkának írt levele alapján feltételezhető, hogy mielőtt Marbeau megjelentette volna a szöveget a *Revue de la Société des Études historiques* 1893-as számában, az külön kiadásban is terjedhetett: „Comtesse Diane azt újságolja, hogy Majteau [Marbeau] felolvasást tart nála Párizsban, s aztán a conférence-t füzet alakjában kiadja.” (Justh 1977: 641)

² Pekár Gyula (1866–1937) író, publicista, a századfordulótól különböző politikai tisztségek betöltője. Malonyayval 1893-ban ismerkednek meg Párizsban közös barátjuk, Justh Zsigmond közvetítésével.

³ A *Gányó Julcsa* Justh Zsigmond regénye, melyet először az *Egyetértés* közölt folytatásokban 1893. augusztus 5. és 18. között, majd 1894-ben a Singer és Wolfner kiadónál jelent meg könyv formájában. Malonyay többször is említi, hogy szeretne írni róla, vagy már el is küldte a kész szöveget Vikár Bélának, az *Élet* szerkesztőjének, de úgy tűnik, a kézirat elveszett.

⁴ Ferenczy Zoltán (1857–1927) irodalomtörténész, műfordító, könyvtáros, Hubay Jenő zeneszerző testvérének, Hubay Aranka színésznőnek a férje. Malonyay valószínűleg Kolozsváron ismerkedett meg vele.

⁵ A helyes írásforma satyriasis, szatiriázis. A *Pallas nagy lexikona* nagyjából ezidejű magyarázata szerint a görög eredetű szó jelentése: ideges alkatú egyéneknél mutatkozó kórosan fokozott nemi vágy.

van hozzánk. De – – nem analyzálom, megpróbálom összefoglalni egy mondatba: ő nem tud teljesen átolvadni másba, nem tudja soha teljesen elfelejteni magát.

Egyszer, disputa közben, kissé össze is koccantunk Bunnynél⁶ – de másnap megkerestem, elsimítottam. Csak hangulat differentia volt. Kár lett volna miatta elszakadnunk.

Lásd, ez jellemző ám. A mi ilyen könnyen szakad, az nem erős. Azt hiszem sokszor, sokszor kell így újra kötözni a barátságunkat. Így is jó. Sok értékes van ő benne. Nem fogom lehetőleg soha feszíteni. Tehát okoskodva lehet csak.

Bunny boldog. Londonban ünneplik. Egy képét metszetben, kemény papíron, mellékletül adja valamelyik híres angol lap. Ugy örvendek, mert különben sok a nyomoruság náluk. Mostanában azt hiszem koplaltak is. Az asszonykát vettem vállatóra Blanka⁷ révén. Hayemet⁸ oda vittem, 3 képét tán megveszi, mert elvitette.

Utólag gondolva rá, én is azt hiszem, hogy Fesztyné boldog állapota igazolás. Mi az ördögért is akart volna engem ilyen csúnyán megbántani?...⁹

Négy iskolába járok: Collège,¹⁰ Sorbon,¹¹ Ec. d. Louvre,¹² Ec. des Beaux-Arts.¹³ A Beaux-Artsban kivált szeretem Tain¹⁴ utódját: Fourcaud-t.¹⁵ Nem ismered? 14 óráam van hetenkint, kissé sok is.

A napokban folyamodom a magaskormányhoz, hogy hagyjanak itt 2 évig s egy 1/2 évig Italiában. A műtörténelemre s esztetikára adom magam.

Szeretném tanítani otthon s megszerettetni a szépet. Nem száraz historiai adatokat, azzal utáltatják meg. Így lehetne közönséget nevelni. Ma nincs s ezért fél

⁶ Rupert Bunny (1864–1947) a századvégen Párizsban tevékenykedő ausztrál festő, közeli barátja Justh Zsigmondnak és Malonyay Dezsőnek is. Malonyay 1917-ben árverezett hagyatéka több Bunny-festményt is tartalmazott (n. n. 1917).

⁷ Hutflesz Blanka (1872–?), Malonyay Dezső felesége. 1891. november 21-én házasodtak össze (n. n. 1891: [2.]).

⁸ Charles Hayem (1839–1902) francia műgyűjtő.

⁹ Malonyay Munkácsy Mihály nevében írt Feszty Árpádné Jókai Rózának, Jókai Mór fogadott lányának, hogy az akkor készülő *Honfoglalás* című festményhez kérjen fényképet Jókai Mórról. (A festményen Jókai a fekete lovon ülő alak.) Malonyayt a kép minősége és küldésének módja bántotta, és erről be is számolt Justhnak: „Édes Barátom, / most kapom a Jókai arcképét. Ugy elpirultam belé. Képzeld – egy ócska, piszkos, arckép, melyet a legyek is megtiszteltek s mellette a Munkácsy kis tollrajza. Frankirozva se volt jól. És egy névjegyet se tett mellé a ki küldte. / Gondolkozom, hogy talán tapintatlanságot csináltam, ismeretlenül kérve Fesztynéétől? De hisz a legtisztességesebb hangon tettem. / Nagyon rosszul esik. A legényemmel udvariasabban bánnék. Csak épen a borraivaló hiányzott mellőle.” (Malonyay 1893e)

¹⁰ Collège de France

¹¹ Sorbonne Université

¹² École du Louvre

¹³ 1893-ban az intézmény neve: École nationale et spéciale des Beaux-Arts

¹⁴ Hippolyte Taine (1828–1893) francia filozófus és történész, milió-elmélete nemcsak a francia naturalizmust, de számos magyar író, így Justh Zsigmond és Malonyay Dezső művészetfelfogását is befolyásolta.

¹⁵ Louis de Fourcaud (1851–1914) francia kritikus és művészettörténész, 1892-től esztétikát tanított az École nationale et spéciale des Beaux-Arts-ban.

csak a művészet is. Az író az írónak, a szobrász a szobrásznak dolgozik, mert közönségről, erős, művészet nevelő közönségről nem is álmodhatik. Tanulmányaimban mint ördög a tömjént úgy kerülök minden német methodistát. Aesthetikát Verontól fogok tanulni.¹⁶

Egy érzék, hogy úgymondjam – a mű- vagy szépérzék hiányzik a magyar lélekből. El van fojtva vagy el van módszeresítve. Nem maga érez, egy bizonyos módon érez s ez a mód német. Most a zsidók ráadásul agyon racionalizálják a minden olvasási éhséget kielégítő ujságok révén.¹⁷ Nem a magyar parasztról beszélek, de az úgynevezett uri osztályról.

Beöthynek¹⁸ egy tanítványát elvittem a miloi Venus elé s elmondattam vele mit tanított róla neki. Venus csak azért nem ütötte pofon mikor elmondta, mert nincs keze. Azt tudta, hogy körülbelül milyen a fajsúlya és színe s aránya [?] annak a márványnak, melyből faragva van.

A viszontlátásra Édes Zsiga. Ölelünk mind a ketten.

Dezső

XII/21. Paris, 37 r. d. Vaugirard

Kedves Barátom,

elképzelem, mennyire megrázott az a história.¹⁹ Borzasztó! De lásd, a lelkem mélyén ott pimaszkodik a szívtelen artista s arra gondolok, milyen pompás téma! Meglásd, néhány hét múlva te is gondolsz erre. Néha neheztelek ezért magamra, de így van! És csak magunk keserüljük meg ezt, az öröm, a bánat, minden sensatio, még a saját fizikai szenvedéseink is csak bagaria, melyből csizmát lehet szabni. Nem így van?

Tegnap a Maupassant²⁰ ingóságait árverezték a Hôtel Drouotban. Ott izzadtam egész délután. Megírtam,²¹ majd ha megjelenik, elküldöm neked. Beniczkyéket is

¹⁶ Eugène Véron (1825–1889) francia filozófus, műkritikus és lapszerkesztő. Malonyay félrevezető fogalmazásmódja valószínűleg azt jelenti, hogy Véron 1878-as esztétikáját (*L'esthétique*) tervezi tanulmányozni.

¹⁷ Az általam ismert szakirodalmi munkák nem említik Malonyay antiszemitizmusát, melynek egyébként szépirodalmi és publicisztikai írásaiban sincs nyoma, de Justhtal folytatott levelezésében többször is előfordulnak hasonló megjegyzések.

¹⁸ Beöthy Zsolt (1848–1922) irodalomtörténész, egyetemi tanár és akadémikus.

¹⁹ Justh leveleinek hiányában nem sikerült kideríteni, mi lehetett ez a megrázó esemény.

²⁰ Guy de Maupassant (1850–1893) francia író és publicista. Halála után hagyatékának egy részét az Hôtel Drouot-ban árverezték 1893. december 21-én és 22-én. A *Gazette de l'Hôtel Drouot* beszámolója szerint a nagy érdeklődés mellett zajló árverés annak ellenére nem hozott kiemelkedő bevételt, hogy a licitre bocsátott tárgyak valós értékük többszöröséért keltek el annak köszönhetően, hogy megelőzőleg Maupassant tulajdonát képezték (X... 1893).

²¹ A szöveg *Maupassant ingóságai* címmel jelent meg a *Pesti Napló* karácsonyi lapszámában (Malonyay 1893h).

megcsiklandoztam benne, – ha ugyan ki nem törlik a szabadelvű redakcióban.²² Sikerült megvennem egy ötágú, sárgaréz hollandi mécsest. Ne nevessem ki érte, de érzem rajta Maupassant-t Az ereklyém lesz.

Gyula kedden hazament 3 hétre. Köszönöm a Br. Toussainthez²³ küldött ajánlólevelet (olyan jóságos vagy te Zsiga s annyira önzetlen!), a mint ő megjön, fölkeressük s majd beszélgetünk rólad is. Lambrechtnéhez²⁴ se tudtam eljutni még, úgy el vagyok ezerféleképp foglalva. Az iskolák s ezek az óriási distantciák! Alig alszom 6 órát 24-ből.

Ne nyugtalankodj miattunk, nem hiszem, hogy valami lehessen a mi látogatásunkból, bármennyire szeretném. G. A.²⁵ csak 3–4 napig maradhat, az iskolája nem ereszt több időre s az kevés arra, hogy Nizzát proponáljam. De megkérem, hogy hazamenet, lehetőleg ejtsen útba téged.

A lapot akkor fogjuk megcsinálni, mikor otthon leszünk mindannyian, csak a megindítás bajos.²⁶ Ha már megindult, egyikünk-másikunk el is mehet néhány hónapra. Vajon Czöbel²⁷ mit szól majd hozzá? Ő adná belé az államférfiúi és filozofia komolyságot. Oh de jó lenne.

Barátom, így a sorok közé dugok egy nagy familiáris újságot. Még soká, soká, de mire hazamegyünk innen, többen megyünk valószínűleg, mint jöttünk. Ugye te is velem örülsz? A bizony! Hej ha hallanád micsoda nagy családi tanácskozásokat tartunk mostanság Blankával, főként nevelésügyi kérdésekben nem tudunk egyezsége jutni.

²² Beniczky Ferenc (1833–1905) politikus. Malonyay többször is panaszkodik arra, hogy a *Pesti Napló* szerkesztősége cenzúrázza: „A Maupassant cikkemnek több mint felét kihúzták az opportunus férfiak. Ez furcsa! Meg is irtam nekik a véleményemet.” (Malonyay 1893g) Körvonalazható azonban, mit is értett Malonyay Beniczkyék „megcsiklandozásán” egy későbbi, szintén Justhnak írt leveléből: „a Champs. Elyséei cikkből csinosan kihuzta azt a passzust, hol a kormányt támadom a vétkes művészi közoktatás miatt. Cifra!” (Malonyay 1894d) A levélben hivatkozott kiállításstudósítás *A Champs-Elyséei Szalon* címmel jelent meg a *Pesti Napló* 1894. május 8-i lapszámában (Malonyay 1894a).

²³ Báró René-Jean Toussaint (1856–1918) francia író, aki René Maizeroy álnéven publikált.

²⁴ Született Nemeskéri Kiss Margit (1861–1944). 1888-as *Párizsi naplója* tanúsága szerint Justh gyakran találkozik a Lambrecht családdal (Justh 1977).

²⁵ De Gerando Antonina (1845–1914) író, műfordító, a kolozsvári felsőbb leányiskola igazgatója. Véleményét közös ismerőseikről (például Pekár Gyuláról) és olvasmányaikról (a *Gányó Julcsáról*) Justhnak is megírja Malonyay.

²⁶ Malonyay 1893. december 16-i levelében veti fel a lapalapítás ötletét: „Négyen: te, Czöbel, Pekár s én megcsinálnók a programmot (szépirod. társ. hetilap) s talán lenne belőle valami. Izlést lehetne csinálni vele otthon. Esetleg Kiss eladná a »Hét«-et s azon az alapon. / Pekár mondja, hogy már gondolatok egyszer ilyesmire. Mit szólsz hozzá?” (Malonyay 1893f) Justh korábbi lapalapítási terveiről részletesen ír Dede Franciska *Justh Zsigmond, az irodalmi dendi* című doktori disszertációjában (Dede 2005: 47).

²⁷ Czöbel István (1847–1932) vallástörténész, esztéta.

Rónairól²⁸ kell két dolgot közölnöm veled. Az egyik az, hogy légy szíves, szólj, be ott a rendezendő képműállítás titkárságához és hívasd meg őt a kiállításra. Címét, nevét ismerik, de lehet, hogy kifelejtik (Majd látsz tőle egy érdekes leányfejet melyet örömmel megvennék tőle, ha volna arra való pénzem.)

A másik pedig az, hogy meg akar téged fösteni Krisztusnak. Belebolondult a fejedbe. Én, a nálam levő képedet (őt ez inspirálja) nem adom ki a kezem közül, legkevésbé piktornak. Ismerem már a tempóikat, s képzelem, hogy kerülne vissza hozzám. Kérlek tehát, küldj neki egy ilyet, ha van.

Én sokat tartok róla, bár nem keveset filosofál.

A Marbeaukat nem említed. Megkaptad?

G. J.-ről²⁹ megírtam a cikket, de még nem feleltek, kelle? Nem adom ki, csak biztos helyre.

Még Gyula mondta, hogy Bródy³⁰ írt rólad, de én még nem láttam.

Bunnyék köszöntenek. Sokat dolgozik. Hayem úgy látszik bevált nekik, már reggelire is hívja a kedves angolunkat. Karácsonyra ide hívom őket. Egy pillanatra se volt okom megbánni se nekem, se Blankának, hogy azt a kis verebet olyan közel eresztettük magunkhoz.³¹

Az amerikaiaknál régen jártam, de most majd elmegyek, Weeksről³² írom a legközelebbi tárcát. ~~Annyit már előre tudok, hogy~~³³

²⁸ Rippl-Rónai József (1861–1927) festő- és grafikusművész. A kezdeti barátság, pártfogó támogatás és közvetítés után Malonyay egyoldalú elhidegülésről számol be Justhnak: „Ez kényes, a mit most mondanom kell, de kell: (Bocsásd meg ezt a távirati stylust!) Ne hivjad nagyon Tomyára Rónayt. Nem lehet, de még is külön kell néha választani a művészt s az embert. Az embert már egészen ismerem, nem hozzád való. Már most abból az következik, hogy a művészt is jobban kell csak vizsgálni, hogy megtaláljuk, bármilyen ügyesen legyen fedezve, művészetében a bűnököt. Szomorú munka, huzódozom tőle. Aztán kétszeresen rosszul esik, mert látszólag úgy vagyunk, mint voltunk, – de már nem becsülöm s ezt nem vagyok képes megmondani neki, sőt félek, hogy észreveszi. Ugye nevetséges vagyok és bűnös, ha csak magammal szemben is? Nem tehetek róla. Szeretnék erősebb lenni, de csak öntudatos vagyok s ebben egyszersmind benne van a bűnhődésem. A ki termékenyítő kritikát akar gyakorolni, annak erősebbnek kell lenni.” (Malonyay 1894d)

²⁹ *Gányó Julcsáról.*

³⁰ Bródy Sándor (1863–1924) író, drámaíró és publicista. *Levél Nizzába* címmel ír elismerő kritikát Justh *Gányó Julcsa* című regényéről (Bródy 1894).

³¹ Ruppert Bunny még nem volt összeházasodva későbbi feleségével, de már együtt éltek, mikor a Malonyay házaspár megismerkedett velük. A *boldogságnak igaza van* című elbeszélésében Malonyay meg is írta annak az első látogatásnak a körülményeit, amikor felesége is elkísérte őt a festőhöz és modelljéhez (Malonyay 1895).

³² Edwin Lord Weeks (1849–1903) amerikai festő, aki megfordul Justh Zsigmond pusztaszenttornyai birtokán is (n. n. 1893: 503). Weeks ajánlólevelet ír Malonyaynak, és személyesen is bemutatja több művészársának: „Weeks elvitt [Charles William] Mitchell-hez. Nem vagyok túlságosan elragadtatva. Ő maga előkelő, kellemes angol. / [George] Bridgman-hez is el vitt. Keleti tárgyakat főst, hidegebben mint Weeks.” (Malonyay 1893b)

³³ Áthúzva az eredetiben.

Petelei³⁴ meleg, de igazad van, a hangja csinált. Ő ezt az életben is természetévé trainírozta ugyan, mégis csinált marad az s ez nagy kár. A forma legyen mindig első rangú, de csak akkor az, ha nem tolakodik első helyre s nem előlget. A forma, mely nem olvad az egészbe, zavar és árt. Peteleinél mindig látom a stylus vázát és első sorban ezt. Nem találod, hogy ezért nem közvetlen és egész a hatása az olvasóra?

Kívánok Édes Barátom, asszonykámmal együtt, nyugodalmas karácsonyt. Ne legyen nagyon hangulatos, mert az fene szomorú úgy egyesben. Ölelünk

Dezső

Readéknél³⁵ superlativusokban emlegetnek.

Irtam egy párisi karácsonyt, szegény rossz lányok karácsonyát az Hôtel Garniban.³⁶ Sohase bizonyos, kiadják-e? Ha ki, elküldöm.

I/16. Paris

Édes Zsigám,

Brody levele a „Hét”ben³⁷ igazán szép, színes, nagyon szerettem. De jó volna néhány évre elcsalni őt Pestről ide, vagy méginkább keletre. Majd ha megválasztottam, elküldöm a Czóbel István vasárnap érkezett levelét neked, – mindenben igaza van.

³⁴ Petelei István (1852–1910) író és publicista, Malonyay neki ajánlja 1891-ben megjelent *Tanulmányfejek* című elbeszéléskötetét (Malonyay 1891). Úgy tűnik, a korábbi mester–tanítvány viszonyt Malonyay Justh és a párizsi kulturális környezet hatására értékeli át. Vö. „Mit szól az új könyvhöz [Az utolsó, 1895] az öreg Petelei, kinek keze alatt erősödött meg a *Pipacsok* s a *Tanulmányfejek* ügyes tollú írójának szárnya?” (ifj. T. G. 1895: 670)

³⁵ Louise Marguerite Read (1845–1928) és édesanyja, akinek keresztnévét sem Malonyay nem említi leveleiben, sem Justh naplójában. Justh közeli kapcsolatban áll Louise Readdel, gyakori vendége a család irodalmi szalonjának, és Louise-zal együtt látogatja meg például Joris-Karl Huysmans (1848–1907) dekadens író is. Naplójában a következőképpen jellemzi barátját: „*Louise*, a megtestesült idealizmus. Csak illúzió, csak szív. Barbey d’Aurevilly (ki különben úgy szereti, mintha leánya lenne) locomotive de bienfaisance-nak [jótékonyági gyorsszolgáltatnak] nevezte el.” (Justh 1977: 55) A *Párizsi napló* keletkezésekor Louise Read az idősödő francia regényíró, Barbey d’Aurevilly (1808–1889) bizalmasa, ápolója, halála után hagyatékának kezelője. Párizsi kintléte során Malonyay is valószínűleg Justh biztatására és ajánlásával ismerkedik meg Louise Readdel.

³⁶ A *Hotel Voltaire* először a *Pesti Napló* 1893. december 24-i lapszámában jelent meg (Malonyay 1893a), majd további öt elbeszéléssel együtt Malonyay *Az utolsó* című háromkötetes regényének utolsó kötetében, már *Hôtel Voltaire* írásmóddal (Malonyay 1896b).

³⁷ A *Hét* 1890 és 1924 között hetente megjelenő társadalmi, irodalmi és művészeti közlöny, melyet 1921-es haláláig alapítója, Kiss József szerkesztett. Justh és Malonyay is közölnek benne, annak ellenére, hogy olykor kritizálják a lap szemléletét, működését: „A Hetet megeszi a geseft [Geschäft ’üzlet’] s nem magyar, nem előkelő, csak annak látszik.” (Malonyay 1893f)

Brody is kénytelen ott routinnal dolgozni, a hol objektív tudás, egészen tiszta ízlés volna kívánatos. Egészen tiszta?... No ez sok, van ilyen? ... De hát tisztultabb mint a mennyit a redakciók, s még az olyan pazar intuitiók is mint az övé, adhatnak. Aztán meg nem őszinte, nem, nem, a világért se. Ha akarom kedves, – de a mint szigoruan veszem, mégis csak hazug az, ha még olyan kedves is.

Az „Élet”³⁸ kezdi nagy dobbal Szomory³⁹ regényét.⁴⁰ Borzasztó! Okádék! A földhöz vágtam. Comb, hasvonalak, ágyék, ülep – egyre-másra 5 oldalon. Így kezdődik. Par force naturalis és keresetlen akar lenni, pedig csak mosdatlan és disznó. Ezeket a külsőségeket lehet utánozni, de nem ez tette nagygyá a naturalistákat, sőt ezek dacára nagyok ők. Szólnak a combról, hasról és ágyékról, de akkor mezítelen az asszony s a nevének nevezik a tárgyukat, – Szomory az akadémia lépcsőin leendő dámákat jellemzi úgy, hogy combjaik erősek,⁴¹ lágyéjaik hatalmasak,⁴² a has konturjai jólesők.⁴³ Az „ülep”-pel igazságot dokumentál.⁴⁴ Tudod Zsiga ezt tanulják a mi zsidóink a nagyoktól, mert ezt meg lehet tanulni s ez imponál. Ezt bátorságnak kívánják tekinteni s ez originális! Nem adják ki azt hiszem, de leköpködöm egy cikkben ezt a disznóságot, mert jelentékenyebb semmint hinnők ott, a hol az újságok az egyetlen olvasmány.

³⁸ Az *Élet* irodalmi, művészeti, társadalmi és közgazdasági folyóirat. Malonyay a Franciaországban éppen kibontakozó művészeti irányzatokról publikál benne tárcát *Anarchista festők* címmel (Malonyay 1894b). Mikor még csak tervezi, hogy elküldi az *Élet*nek a *Gányó Julcsáról* készült szövegét, a következőképpen jellemzi a lapot: „Valószínűleg az »Élet«-nek küldöm, a mit én írok. Azok nem korlátozzák a szót s nem félnek a »4« krajcár érdekében. Mit gondolsz? Elég előkelő hely s egyebütt vannak kritikusaid.” (Malonyay 1893d)

³⁹ Szomory Dezső (1869–1944) író és publicista, aki 1890-ben Franciaországba szökök a katonai szolgálat elől.

⁴⁰ A *tudósok* című Szomory-regény közlését 1894. január 1-én kezdte meg az *Élet*, de a nyolcadik fejezet után abbamaradt. A regény nem jelent meg kötetben Szomory életében, a hosszan lappangó, hiányos kéziratot 2016-ban a Múlt és Jelen Kiadó adta közre Zsoldos Sándor és Arany Zsuzsanna kutatómunkája nyomán (Szomory 2016).

⁴¹ „Ezek is roppant furcsák valának, amint jöttek le a széles, székesegyházszerű lépcsőn, alig hallható, óvatos lépteikkel. Szépek, persze szépek valának, a kalapjuk alól kiterjeszkedő fényes hajzatukkal, gyöngéd vállakkal, erős combjaikkal.” (Szomory 1894: 6)

⁴² „Fekete, lágyszövetű ruhája szorosan a testéhez volt szabva, erős mellét, hatalmas lágyéjait csak úgy futva által, mint vászonlepel női szoborra feszítve.” (Szomory 1894: 7)

Zsoldos Sándor egy nyomtatásra előkészített, későbbi szövegváltozattal dolgozott, melyben a Malonyay által nehezményezett részekben Szomory finomított: „Fekete, lágyszövetű ruhája szorosan a testéhez volt szabva, erős mellét, formás csípőit csak úgy futva által, mint vászonlepel női szoborra feszítve.” (Szomory 2016: 10)

⁴³ „Csak nézte az asszonyt, előbb a barna haját, a kalapját és a fehér fátyola hímzéseit, aztán a szűk ruháján keresztül kereste a combjai, a hasa kontúrait, s jól esett neki, amikor igen finom aprógombos lakkcipőket pillantott meg a lábán.” (Szomory 1894: 7)

⁴⁴ A hivatkozott szövegrész valószínűleg a következő: „minél magasabbra kúszik a majom, annál jobban mutatja az ülepét.” (Szomory 2016: 19)

Félek, hogy izgatni fog s roszt tesz majd az az ügy neked, melybe behúztak. Vigyázz jól Zsiga!⁴⁵

W. Gay⁴⁶ és Harrisontól⁴⁷ két pompás képet akasztottak a Luxembourgba,⁴⁸ ma csudáltam őket. Harrison még nincs itt. Az aranyerem miatt csak épen a szomszédba mehetek ki, a mint lehet, fölkeresem Antocolszkyt⁴⁹ s a többi érdekes urat is.

Regényíráshoz, fájdalom, nem foghatok. Absolute lehetetlen most. A nyáron elbújok valamerre s megpróbálkozom a Krisztussal. Persze francia földön, Bretagneban akarom, a tenger parton, honnan a férfi nép mind a tengeren jár. Ott kezdem a fousnanti búcsun. Egy művész Krisztus lesz, ha lesz...⁵⁰

Most olvastam Maupassant remekét a „regény”ről. A Pierre et Jean bevezetése,⁵¹ emlékszel reá. Ittam minden szavát. Ugy, egészen úgy gondoltam eddig is, de jó, hogy tőle is hallom!

A Magyar Egylet⁵² képzeld alelnökké választott. Nem fogadhatom el. Tegnap sokáig itt kukorékolok miatta a küldöttek, csak gondolkozási idő kifogással rázhattam le őket. Majd megírom nekik, sajnálom, el vagyok foglalva. Bár lehetne ám csinálni a magyar ipar érdekében valamit ezen az úton. Nem bírnám el. Mindent, mindent szeretnék csinálni. De jó volna függetlennek lenni!

Ölelünk Édes Zsiga, komaasszonyod ezer szépet üzen neked, de mind olyan fontos dolgok, hogy nem érdemes megírni. A tieid

Dezső – Blanka.

⁴⁵ A levelezés másik felének hiányában nem sikerült kideríteni, itt mire figyelmezteti barátját Malonyay.

⁴⁶ Walter Gay (1856–1937) amerikai festő és műgyűjtő.

⁴⁷ T. Alexander Harrison (1853–1930) amerikai festő. Malonyay valószínűleg Harrison 1893-as, *La Solitude* című festményére utal, mely a Musée d’Orsay nyilvántartása szerint 1894 és 1922 között a Musée de Luxembourgban volt kiállítva. <https://www.musee-orsay.fr/en/artworks/la-solitude-941> (2024.10.01.)

⁴⁸ Szépművészeti múzeum Párizsban a Vaugirard utcán, közel Malonyay egykori lakhelyéhez.

⁴⁹ Mark Matvejevics Antokolszkij (1843–1902) orosz szobrász, egyike azoknak a századvégen Párizsban alkotó művészeknek, akiket Justh különösen nagyra értékelt. Malonyay először Antokolszky formában jegyzi a nevet, utólag írja át erre: Antocolszky.

⁵⁰ Malonyay regénye végül egészen más irányban bontakozott ki. Az 1894–1895 telén írt *Az utolsó* (Malonyay 1896a) központi helyszíne valóban Bretagne és Fouesnant, de főszereplője egy francia arisztokrata család utolsó leszármazottja, aki művészi kudarcok sorozataként beszéli el életét. Malonyay dekadens minták szerint alakítja regénye én-elbeszélőjének alakját, regényében megidézi, értelmezi és fikcionalizálja a dekadens művészet előzményeit és korabeli kritikáját: lényegében a dekadens irodalom önkifejezési és önreprezentációs lehetőségeivel kísérletezik. „*Itt vagyok minden dolgok végén.*” – *Művészkép egy magyar dekadens regényben* (Malonyay Dezső: *Az utolsó*) című kézirat tanulmányomban amellest érvelek, hogy a *Pesti Napló*ban folytatásokban, majd az Athenaeum kiadónál három kötetben megjelent mű a magyar dekadencia nagyregénye (Tötös [é. n.]).

⁵¹ A *Pierre et Jean* [Péter és János], Guy de Maupassant 1888-ban megjelent regényének *Le Roman* című előszava.

⁵² Az 1846-ban alapított Párizsi Kölcsönösen Segélyző Magyar Egylet elnöke ekkor Munkácsy Mihály, az alelnöki tisztséget pedig Kádár Gábor (1859–?) festőművész és grafikus tölti be Malonyay elutasító válasza után (n. n. 1894).

II/12. Paris

Édes Zsigánk,

köszönöm ezt a kedves levelet. Ne vedd rossz néven, hogy nem siettem a panaszkodással, nincs arra szükséged most, mikor neked is annyi volt a bajod. Hál Istennek, csakhogy jobban vagy. Miért nem maradtál Rómában, ha ott olyan aranyos pár ember dédelgetett? De hajt ugye valami s menni kell.

Az én dolgom áll, a hogy volt, csak újabban megtudtam, miért tagadták meg egy olyan kérésemet, melyet minden kis zsidókölönyöknek teljesítenek.⁵³ Bizalmasan közlöm veled. Nevetséges!

Az a vád, hogy a Magyar Egyletben töltöm az időt s nem azért küldtek ki. Barátom, kétszer voltam ott összesen.

Nem szeretik, hogy írok. Hát mi a menykőből éljek?... Persze az ellen nem lenne kifogás, ha a Nemzetbe⁵⁴ írnék. Nyomoruság! Azok, a kikre a fiatal nemzedék sorsa van bízva, úgy beszélnek az irodalom s művészetről, mint egy csizmadia. W. Janka⁵⁵ kedves, kötötte G. A. nak⁵⁶ a macskát a karóhoz, hogy Berzeviczy⁵⁷ neki mindent megígért s most sül ki, hogy B. szerint „elég egy év, hogy franciául megtanuljak s nem regény írásra küldtek ki.”

Persze már annyi a kitűnő regény Pannoniában, hogy a kormány kell gátat vessen eléje.

Egy szent van előttük – a philologia! Ez az! A betüherelés tudománya. Azt, hogy művészetet, ízlést, szépérzékét lehet innen haza vinni, az nem veszik tekintetbe.

Azt nem hiszik, hogy dolgozom mint egy kapás – azt látják, hogy hetenkint írok egy cikket,⁵⁸ azt pedig lenézik. Persze ha molyette ocska kalendáriumokat piszkálnék elő s azt „közölném” – az helyes volna.

⁵³ A minisztérium először elutasítja Malonyay kérelmét a párizsi ösztöndíj újbóli odaítélésére: „A minister »nem találja teljesíthetőnek« ama kérésemet, hogy hadjon [!] még egy évig ide künt. Szeptemberben vissza kell mennem. Mindent megpróbálok, hogy ezt kireperáljam [?], mert sokat, sokat jelent ám ez nekem. Megkezdett tanulmányaim félbeszakítását, visszatérést egy középiskola igájába. Adieu műtörténelem!... Aztán meg franciául se tudok megtanulni tökéletesen. Istenem! de el vagyok keseredve! Maradnék én stipendium nélkül is, megkeresném írással azt a pénzt, de kolozsvári állásomat mint családos ember nem hagyhatom, ez lelkiismeretlenség volna, nem csupán magamról van szó, – azok pedig ministeri megbízatás nélkül szabadságomat nem hosszabbítanák meg.” (Malonyay 1894c)

⁵⁴ A *Nemzet* 1882-ben induló, kormánypárti politikai napilap.

⁵⁵ Wohl Janka (1846–1901) író és lapszerkesztő, irodalmi szalont is működtet.

⁵⁶ De Gerando Antonina.

⁵⁷ Berzeviczy Albert (1853–1936) politikus, a levél keltekor a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium államtitkára.

⁵⁸ Malonyay ekkor a *Pesti Napló* munkatársa, tárcákat, tudósításokat publikál a lapban.

Mindegy, megfolyamodom még egyszer. Itt kell maradnom mindenáron. Munkácsyt⁵⁹ kértem meg, hogy szóljon értem most, ha hazamegy – Csákyn⁶⁰ és Berzeviczyn fordul meg a dolog. Kérlek, ha helyesnek gondolod s nincs alkalmatlanságodra, szólj te is. Főként azt magyarázd meg, hogy nem mulatni akarok itt maradni és hogy ha valaki nem philológiával foglalkozik, azért még veheti annak valamelyes hasznát a hazai közoktatás ügye a mit egyébként itt megtanul. Jelentésemben különben hangsúlyoztam, hogy főként műtörténelemmel foglalkozom s erre kértem még egy esztendő. Tudod, ha hivatalosan nem marasztanak, nem maradhatok kolozsvári állásom miatt, mely bármily szerény, de el nem ejthetem.

Igy állok. Most még lázasabban dolgozom, tanulom a nyelvet, s bújom a muzeumokat. Véron esthétiqueje elragadott, úgy olvasom néhol, mint valami hívó a szentírást. Elég különben a bevezetés arra, hogy meghódítsa a modernül gondolkozó embert. Le fogom fordítani a mint otthon leszek s talán csípek rá kiadót. Hisz ezt ismerni kell minden intelligens magyarnak.

Marbeauhoz a héten okvetlenül elmegyek.

Igaz, Rónay adott egy gyűjtő ívet Szalay verseire⁶¹ (neki rokona) de biz én nem akartalak vele zaklatni. Jó régen egy rézkarcát a Munkácsy Lisztjének⁶² (tudod, ott van az első emeleti salon kandallója fölött) is rám bízta, hogy ajánljam figyelmedbe. Van belőle neki 20 példány eladó – 100 frtjával. Talán írtam erről neked? Nem emlékszem. Ha nem írtam, azért történt, mert tudom, hogy most nincs ilyesmire pénzed. De ha majd otthon gondolod, hogy van valakiben ilyesmire hajlandóság, jusson eszedbe kérlek. Rónay, szép munka, igazán. Én is vennék egyet, de nekem drága.

Irtam a „pontozók”ról egy tárcát.⁶³ Tudod milyen csodabogár ez? Piktorok barátom. Ha minden pont helyett egy szöveget vernének egy csizmatalpba, igen helyesen cselekednének.

Pailleron „Cabotins”je⁶⁴ valószínűleg bukik ma este. Nekem ő mint ember, nagyon ellenszenves. Munkácsynál találkoztam vele s élmelyegtem tőle.

⁵⁹ Párizsi tartózkodása idején Malonyay Munkácsy Mihály (1844–1900) titkára, később egy életrajzot (*Munkácsy Mihály*, 1898) és egy monográfiát (*Munkácsy Mihály élete és munkái I–II.*, 1907) is ír a festőről, melyeket azonban a szakirodalom – az elfogult, inkább népszerűsítő, mint tudományos előadásmód és az olykor téves adatok szerepeltetése okán – fenntartással kezel (Gellér 2024). Ettől függetlenül a Justhnak írt levelekből az tűnik ki, hogy Malonyay és pártfogója között bizalmas viszony alakul ki.

⁶⁰ Csáky Albin (1841–1912) politikus, a levél keltekor vallás- és közoktatásügyi miniszter.

⁶¹ Szalay Fruzina (1864–1926) költő, műfordító. *Versek* című kötete 1893 decemberében jelent meg Singer és Wolfner kiadásában.

⁶² Munkácsy Mihály, *Liszt Ferenc I.*, Magyar Nemzeti Galéria, Budapest.

⁶³ Malonyay a pointilizmus képviselőit nevezi pontozóknak. A cikk a *Pesti Napló*-ban (Md. [Malonyay Dezső] 1894) és az *Életben* is megjelent (Malonyay 1894b).

⁶⁴ Édouard Pailleron (1834–1899) francia drámaíró és akadémikus. A *Cabotins!* Pailleron négyfelvonásos komédiája, melyet február 12-én mutattak be a Théâtre-Français színpadán.

Bunny iszonyuan dolgozik.

Blanka egész szívével üdvözl, velem együtt. Isten veled Édes Zsigánk

Dezső

Mme Néthy⁶⁵ kérdi Read Louise által, mit fordítson Hercegtől⁶⁶ Pardon, de ezt én nem fogom ajánlani, sőt.

IRODALOM

- Bródy Sándor 1894. *Levél Nizzába*. A Hét 5/1: 10.
- Dede Franciska 2005. *Justh Zsigmond, az irodalmi dendi*. Doktori disszertáció. ELTE BTK, Budapest.
- Gellér Katalin 2024. *Malonyay Dezső (1866–1916) Egy sikeres társasági ember, szervező és művészeti író a századfordulón*. = Enigma 114: 32–50. <https://enigma-online.hu/enigma-no-114/> (2024.10.01.)
- Justh Zsigmond 1977. *Justh Zsigmond naplója és levelei*. S. a. r. Kozocsa Sándor, a naplóban előforduló idegen szövegeket ford. Zsámboky Zoltán, Szépirodalmi Kiadó, Budapest.
- Malonyay Dezső 1895. *A boldogságnak igaza van*. = Uő: *Vergődés*. Athenaeum R. Társulat Kiadása, Budapest. 37–51.
- Malonyay Dezső 1894a. *A Champs-Eliséi Szalon*. Pesti Napló 45/127: 7.
- Malonyay Dezső 1894b. *Anarchista festők*. Élet, 4/6: 204–207.
- Malonyay Dezső 1896a. *Az utolsó I–III*. Az Athenaeum R. Társulat Kiadása, Budapest.
- Malonyay Dezső 1893a. *Hotel Voltaire*. Pesti Napló 44/360: 30–31.
- Malonyay Dezső 1896b. *Hôtel Voltaire*. = Uő: *Az utolsó III*. Az Athenaeum R. Társulat Kiadása, Budapest. 125–133.
- Malonyay Dezső 1893b. Malonyay Dezső levele Justh Zsigmondnak, Párizs, [1893] nov. 3. OSzK Kézirattár, Levelestár.
- Malonyay Dezső 1893c. Malonyay Dezső levele Justh Zsigmondnak, Párizs, [1893] nov. 20. OSzK Kézirattár, Levelestár.
- Malonyay Dezső 1893d. Malonyay Dezső levele Justh Zsigmondnak, Párizs, [1893] nov. 26. OSzK Kézirattár, Levelestár.
- Malonyay Dezső 1893e. Malonyay Dezső levele Justh Zsigmondnak, Párizs, [1893] dec. 1. OSzK Kézirattár, Levelestár.
- Malonyay Dezső 1893f. Malonyay Dezső levele Justh Zsigmondnak, Párizs, [1893] dec. 16. OSzK Kézirattár, Levelestár.

⁶⁵ Némethy Emy / Emmi Párizsban élő, magyar származású író, műfordító, írói álneve: Jean de Néthy. Némethy közeli barátja Justhnak, kapcsolatukat a kortársak közül többen is szerelmi viszonyként értelmezik, de Malonyay egy korábbi leveléből arra következtethetünk, hogy Justhot zavarta ez a pletyka: „Most már arról is meg vagyok győződve, hogy a Némethy k. a. dolog – a miről beszéltünk, – nem Readéktól, onnan indult ki. Hisz Gyula is azt hiszi, hogy m. Némethy az egyetlen olyan nőtény, a kit te szeretél. Ő pedig Vohléknál [!] van nevelve s kellőképen elrontva.” (Malonyay 1893c)

⁶⁶ Herczeg Ferenc (1863–1954) író, publicista, drámaíró. Elutasításában valószínűleg ebben az esetben is Justh véleménye az irányadó. Justh és Herczeg elhidegülő viszonyáról részletesen ír Dede Franciska (Dede 2005: 197–198).

- Malonyay Dezső 1893g. Malonyay Dezső levele Justh Zsigmondnak, Párizs, [1893] dec. 28. OSzK Kézirattár, Levelestár.
- Malonyay Dezső 1894c. Malonyay Dezső levele Justh Zsigmondnak, Párizs, [1894] febr. 4. OSzK Kézirattár, Levelestár.
- Malonyay Dezső 1894d. Malonyay Dezső levele Justh Zsigmondnak, Párizs, [1894] máj. 15. OSzK Kézirattár, Levelestár.
- Malonyay Dezső 1896c. Malonyay Dezső levele Pekár Gyulának, Párizs, 1896. nov. 24. [borítékon, a levélen nincs keltezés] OSzK, Levelestár
- Malonyay Dezső 1893h. *Maupassant ingóságai*. Pesti Napló 44/360: 6–7.
- Malonyay Dezső 1891. *Tanulmányfejek*. Révai, Budapest.
- Md. [Malonyay Dezső] 1894. *Anarkista festők*. Pesti Napló 45/48: 2–3.
- [Pausinger Sándor] 1896. *A kolozsvári nyilvános községi polgári fiú-iskola történelme 1853–1895*. = Pausinger Sándor (szerk.): *A Kolozsvár városi nyilvános községi polgári fiúiskola tizenhatodik értesítője fönnállásának 26. évéről az 1895–96-ik tanév végén*. Gombos Ferencz, Kolozsvár. 5–30.
- Szabolcsi Miklós (főszerk.) 1979. *A magyar sajtó története II/2. 1867–1892*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Szinnyei József 1891–1914. *Magyar írók élete és munkái I–XIV*. Hornyánszky, Budapest.
- Szomory Dezső 1894. *A tudósok. Regény a modern magyar társadalom életéből*. Élet 4/1: 6–11.
- Szomory Dezső 2016. *A tudósok. Regény a modern magyar társadalom életéből I–II*. S. a. r. Zsoldos Sándor, Múlt és Jövő Kiadó, Budapest.
- ifj. T. G. 1895. *Az utolsó*. Ország-Világ, 16/42: 670.
- Tóth Dorottya [é. n.]. „Itt vagyok minden dolgok végén.” – *Művészkép egy magyar dekadens regényben (Malonyay Dezső: Az utolsó)*. Kézirat.
- X 1894. *La Vente Guy de Maupassant*. 3/354–355–356: 3.
- n. n. 1891. *Esküvő*. Kolozsvár 5/266: [2.]
- n. n. 1893. *Külföldi művészek nálunk*. Ország-Világ 14/31: 503.
- n. n. 1917. *Katalogus néhai Malonyai Dezső képgyűjteményéről s más gyűjteményekből származó színes metszetek-, butorok-, selyem-, csipke-, ezüst- és egyéb műtárgyakról*. [közread. a] Magy. Kir. Zálogházak Árverési Csarnoka, Budapest.

„SĂ IUBEASCĂ FRUMUSEȚEA.” O SELECȚIE A SCRISORILOR LUI DEZSŐ MALONYAY
CĂTRE ZSIGMOND JUSTH

(Rezumat)

În perioada petrecută la Paris, scriitorul Zsigmond Justh – unul dintre mentorii lui Dezső Malonyay – a fost prietenul și colegul său. Selecția din corespondența lor, dintre 1893 și 1894 dezvăluie importanța acestei experiențe socioculturale, ghidate atât în realizarea romanului decadent al lui Malonyay intitulat *Az utolsó* (Ultimul), cât și, dezvoltarea carierei literare și profesionale a autorului.

Cuvinte-cheie: corespondență, Paris, sfârșitul secolului 19., decadență, Dezső Malonyay, Zsigmond Justh.

“TO MAKE PEOPLE LOVE BEAUTY.” A SELECTION OF LETTERS FROM
DEZSŐ MALONYAY TO ZSIGMOND JUSTH

(Abstract)

At the time of his Paris stay, one of the “curators” of the social-cultural sensibility of Dezső Malonyay was his friend and fellow writer Zsigmond Justh. The selection from their 1893–1894 correspondence reveals the significance of this guided Paris experience both in shaping the literary and professional career of Malonyay and in his writing his monumental decadent novel, *Az utolsó* (The Last).

Keywords: correspondance, Paris, fin de siècle, decadence, Dezső Malonyay, Zsigmond Justh.

Babeş-Bolyai Tudományegyetem
Hungarológia Doktori Iskola
Kolozsvár
dorottya.totos@gmail.com